

УДК 37:336.1

Віра УСИК

ТЕНДЕНЦІЇ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СФЕРИ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ОСНОВА ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ПРАВИЛ УРЯДУ

Проаналізовано стан фінансового забезпечення сфери освіти в Україні, виявлено основні закономірності та тенденції фінансування галузі. Встановлено структурні зрушення у фінансуванні освіти в контексті її поділу на п'ять рівнів. Розглянуто механізм розподілу витрат на освіту в розрізі зведеного, державного та місцевих бюджетів. Обґрунтовано необхідність розробки урядом України фінансових правил фінансування освіти, що враховуватимуть динаміку основних макроекономічних показників розвитку економіки країни.

Ключові слова: витрати на освіту, частка витрат на освіту від ВВП, джерела фінансування освіти.

Вера УСИК

Тенденции финансового обеспечения сферы образования Украины: основа для формирования финансовых правил правительства

Проанализировано состояние финансового обеспечения сферы образования в Украине, выявлены основные закономерности и тенденции финансирования отрасли. Установлены структурные сдвиги в финансировании образования в контексте разделения на пять уровней. Рассмотрен механизм распределения расходов на образование в разрезе сводного, государственного и местных бюджетов. Обоснована необходимость разработки правительством Украины финансовых правил финансирования образования, учитывающих динамику основных макроэкономических показателей развития экономики страны.

Ключевые слова: расходы на образование, доля расходов на образование в ВВП, источники финансирования образования.

Vira USYK

Trends in the financial provision of the education sector in Ukraine: the basis for the formation of government financial rules

Introduction. Financial aspect is one of the most problematic issues in education system. Insufficient funding directly affects other dimensions of this system. In many countries, including Ukraine, scientists, researchers, analysts and all those interested in education issues, are trying to find an answer on the questions: who has to finance education and what proportion of funding should come from different sources.

Purpose. The purpose of this paper is to analyze the main trends in funding of education to form a basis for the government financial rules.

Methods. In the research process, a set of research methods and approaches was used: systemic, structural-functional, analysis and synthesis, comparisons and others.

© Віра Усик, 2018

Results. *The analysis of statistical data for 2004-2016 on the education sector funding demonstrates that in Ukraine there is a gradual increases in education expenditures, while its share in GDP is at the level of average indicator for the OECD countries, although this share tends to decrease reduce this share. At the same time, the share indicator will be another if taking into consideration the real GDP and the size of the shadow economy. In addition, these costs are used inefficiently. The main source of education funding is public funds, among which the largest share of funds comes from local budgets. The significant reduction of the households occurs share, in the structure of private sector education funding. The largest share of spending goes to the first-level higher education and primary education institutions. Preschool education is funded by the state and local budgets and partly by the private sector; funding for secondary and post-secondary education is mainly carried out at the expense of local budgets; higher and postgraduate education are financed by the government and individuals (households).*

Conclusions. *Priority actions in the education field should be aimed at ensuring a growth of expenditures on education and a significant increase in their efficiency. The issue of optimizing levels and sources of funding for all levels of education is acute. Establishing financial rules in education creates an environment that will not restrict competition in the educational services market. This establishes quantitative benchmarks for the government activities, control of these activities and basis for the formation of certain expectations.*

Keywords: *education, financial rules, education expenditure, share of GDP, source of funding.*

JEL Classification: E62, I22.

Постановка проблеми. Для забезпечення сталого економічного зростання й ефективного функціонування сфери освіти питання створення дієвого механізму фінансового забезпечення набуває особливого значення. Фінансовий аспект є одним із найбільш проблемних питань системи освіти. Адже недостатнє фінансування безпосередньо впливає на інші виміри цієї системи. В багатьох країнах, включаючи Україну, науковці, дослідники, аналітики та всі, кого цікавлять питання освіти, намагаються знайти відповідь на питання щодо того, хто має фінансувати освіту та у яких пропорціях мають надходити кошти з різних джерел.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розподіл ресурсів і фінансування освіти є ключовим для успіху реформ і трансформації сфери освіти. Окремим аспектам реалізації фінансової політики присвячені праці іноземних дослідників Дж. Беккера

[G. Becker], Р. Масгрейва [R. Musgrave], Т. Зорана [T. Zoran] та ін. Особливості фінансування національної сфери освіти є предметом жвавої дискусії серед вітчизняних дослідників. І. Каленюк стверджує, що “фінансування освіти – це певна система відносин щодо формування, розподілу та використання різних фінансових ресурсів в освітній сфері” [1, с. 173]. З. Варналій зазначає, що “державна політика у галузі вищої освіти має враховувати стратегічні пріоритети розвитку країн та її національні інтереси. В цьому контексті фінансове забезпечення має бути тим стратегічним орієнтиром, завдяки якому буде реально здійснюватися розвиток системи вищої освіти” [2, с. 10]. Г. Касьянов зауважує, що “сучасна система управління освітою була створена в 1990-ті рр. Фактично це – радянська модель, адаптована до потреб перехідного періоду. У ній відсутні індикатори вимірювання ефектив-

ності, орієнтовані на оцінювання результатів управлінських рішень. Ефективність вимірюється здатністю управлінських інститутів забезпечити документообіг та вчасну звітність” [3, с. 9]. В. Бахрушин зазначає, що “відмінною рисою України є занадто низька частка бюджетних витрат, що припадають на загальну середню освіту, і дещо завищені частки витрат на освіту інших рівнів. Особливо високими, порівняно з європейськими країнами, є витрати на професійну освіту” [4]. Л. Козарезенко наголошує, що “за результатами аналізу внутрішньої ефективності виявлено притаманні сфері освітніх послуг України диспропорції: нерациональний розподіл ресурсів, насамперед, їх розпорошення серед зростаючої кількості навчальних закладів і споживачів освітніх послуг; перевищення темпів зростання осіб, що навчаються, над темпами зростання працівників системи вищої та дошкільної освіти, що призводить до зростання навантаження на працівників без належного матеріального стимулювання; перевищення темпів зростання кількості закладів освіти над темпами зростання працівників освіти, що спричинене існуванням такого явища, як суміщення працівниками системи освіти обов’язків у декількох навчальних закладах; відставання обсягів фінансування на фоні зростання інших галузевих показників: кількості працівників, студентів тощо.” [5, с. 9]. Аналітики центру CEDOS [6] на різних публічних заходах, в своїх аналітичних звітах й публікаціях порушують проблему фінансування освіти – звіти “Освіта-2015”, “Бюджет освіти та науки 2016: що прийняли депутати”, дебати щодо фінансування вищої освіти, що концентрувалися на таких питаннях, як “Приватні чи публічні кошти: хто повинен покривати витрати у сфері вищої освіти?”, “Кого фінансувати: студентів чи установи?” та ін.

Але, на жаль, результати публічних обговорень не втілюються в конкретні кроки

з покращення фінансування освіти. Ми погоджуємося з думкою Т. Боголіб, що “система української освіти потребує глибоких трансформаційних змін, реформування. Вона не стала основою інноваційного розвитку, структурних реформ, знизився попит на знання. Нормативно-правова база освітньої сфери відповідає основним європейським критеріям, проте в багатьох випадках відсутні механізми, наприклад, щодо диверсифікації джерел фінансування дошкільної освіти, позашкільної освіти, дослідницьких університетів” [7, с. 5].

Метою статті є аналіз основних тенденцій фінансового забезпечення сфери освіти задля формування на їх основі фінансових правил уряду.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дієвий механізм фінансового забезпечення сфери освіти охоплює сукупність ефективних форм і джерел фінансування з метою розвитку та результативного функціонування освітньої сфери. В умовах реформування освіти в Україні питання пошуку такого механізму оптимального залучення й ефективного використання фінансових ресурсів набуває особливої актуальності. Адже “видатки на освіту інтерпретуються як видатки у майбутній розвиток і класифікуються як видатки розвитку бюджету, які, за теорією, мають позитивно впливати на макроекономічну динаміку” [8]. Це – інвестиції в людський і соціальний капітал, які за умови правильного управління можуть сприяти економічному зростанню, соціальному розвитку та підвищенню конкурентоспроможності країни.

Питання правил фінансування освіти є важливим для України. В економіці спостерігається розпорошення видатків на науку та освіту. І тут проблема не стільки в кількісних показниках, бо за часткою витрат на освіту до ВВП Україна перебуває на рівні країн ОЕСР: 8% – у 2009 р., 7% – 2014 р. та 6% – у 2016 р. Проблема фінансування української освіти

пов'язана з механізмом розподілу цих коштів та диверсифікацією джерел фінансування. В Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр. однією з найбільш гострих проблем, які стримують розвиток освітньої галузі, не дають можливості забезпечити нову якість освіти, адекватну нинішній історичній епосі, визначають низький рівень фінансово-економічного, матеріально-технічного, навчально-методичного й інформаційного забезпечення навчальних закладів; слабка мотивація суспільства та бізнесу до інвестування в освіту [9].

Задля можливості формування певних фінансових правил уряду у сфері освіти, насамперед, варто здійснити аналіз фінансового забезпечення сфери освіти загалом та окремих рівнів зокрема. Основою для аналізу стали дані Державної служби статистики України [10], яка групує їх у вигляді національних рахунків освіти за певною методологією, яка розроблена Європейською статистичною комісією. “З метою визначення загальних національних витрат у цій сфері й оцінки різноманітних джерел фінансування і використання коштів, Україна розпочала впровадження допоміжного рахунку освіти, який широко визнаний у єв-

ропейській статистичній практиці як метод узагальнення, опису й аналізу фінансування національних систем освіти. Методологія складання допоміжного рахунку освіти розроблена європейськими статистиками для забезпечення Європейської статистичної комісії індикаторами щодо фінансових потоків, спрямованих країнами у цю галузь” [11]. Групування даних за вищезазначеною методологією проводять з 2007 р. Окрім того, для більш всебічного аналізу були використані дані Світового банку [12]

Розглянемо показники загальних витрат на освіту в абсолютному та відносному (до ВВП) вираженні (рис.1.).

Як бачимо на рис. 1, в Україні спостерігається тенденція до постійного збільшення витрат на освіту, винятком є лише 2014 р. Зростання загальних витрат з 2007 р. по 2016 р. становило 2,6 раза (з 53470,4 до 139970,5 млн грн). Водночас детальніший аналіз цих витрат дає змогу помітити, що “інвестиційна” складова (витрати на розвиток) залишається на низькому рівні. Адже в основному кошти витрачаються на поточне утримання сфери освіти, а не на її розвиток. Що стосується відносного (до ВВП) значення загальних витрат, то тут варто

Рис. 1. Динаміка загальних витрат на освіту України у 2007–2016 рр.*

* Побудовано на основі [10].

розглянути додатково статистику Світового банку (табл. 1). Можемо стверджувати, що частка витрат у ВВП останніми роками скорочується і перебуває на рівні 6%, що майже відповідає встановленій нормі у новій редакції Закону про освіту (7% від ВВП) та середньому рівню у країнах ОЕСР – 5–7%.

Звичайно, в грошовому вимірі це – різні показники в різних країнах. Крім того, не варто нехтувати фактом значного рівня тіньової економіки в Україні, яка, за різними оцінками, сягає 50%, а це значно впливає на показник реального ВВП. Відповідно, реальна частка витрат на освіту може бути меншою. Ще одним показником в табл. 1 є частка витрат на освіту від усіх урядових витрат, тенденція якого свідчить, що середній рівень фактично не змінюється і становить приблизно 13,5%.

Основними суб'єктами, що фінансують освітні витрати, згідно з Допоміжними рахунками в освіті Державної служби статистики,

є державний сектор (представлений центральним урядом або органами державної влади, зокрема різними міністерствами та відомствами та /місцеві бюджети або органи місцевого самоврядування, що представлені регіональними урядовими установами), а також приватний сектор (приватні фірми та корпорації як представники роботодавців і домогосподарства, що самофінансують освіту) і увесь інший світ (міжнародні донори).

За даними табл. 2 можна проаналізувати розподіл освітніх витрат між державним і приватним секторами.

На рис. 2 зображено тенденції розподілу витрат між чотирма суб'єктами – центральним урядом, місцевими органами самоврядування, приватними компаніями та домогосподарствами. Частка донорів за даними Держстату дорівнює 0.

Дані табл. 2 та рис. 2 свідчать, що основним джерелом фінансування освіти є державні кошти, до того ж можемо спостерігати

Таблиця 1

Динаміка загальних витрат на освіту в Україні за даними Світового банку*

Роки	Витрати на освіту від ВВП (%)	Частка витрат на освіту від усіх урядових витрат (%)
2005	6,0	13,73865
2007	6,1	14,03619
2009	7,3	15,05482
2011	6,2	13,48432
2013	6,6	13,86764
2014	5,8	13,12135

* Складено на основі [12].

Таблиця 2

Розподіл загальних витрат на освіту за секторами у 2007–2016 рр., % від загальних витрат

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Державний сектор	75,4	79,3	80,0	81,5	82,1	84,6	84,3	85,1	83,5	84,0
Приватний сектор	24,6	20,7	20,0	18,5	17,9	15,4	15,7	14,9	16,5	16,0

* Складено на основі [10].

Рис. 2. Розподіл загальних витрат на освіту за джерелами фінансування у 2007–2016 рр., % від загальних витрат*

* Побудовано на основі [10].

тенденції до їх зростання. Найбільшу частку в сукупності державних витрат на освіту мають органи місцевого самоврядування, які приблизно в 2–2,5 раза перевищують кошти з державного бюджету. За аналізований період їх частка витрат зросла з 48,1 до 67,8%, що свідчить про реформу децентралізації в країні, в тому числі у сфері освіти. Якщо говорити про центральний уряд, то частка його витрат змінюється в межах 1–2% і становить в середньому 25%. Звичайно, найбільшу частку забезпечує Міністерство освіти і науки України. Так, у 2016 р. воно виступило найбільшим адміністратором центрального бюджету і контролювало 79,6% централізованого фінансування (22,2% всіх витрат державного сектору), тоді як решта коштів розподіляється Міністерством охорони здоров'я України (9,8%) та іншими центральними урядовими органами (Міністерством внутрішніх справ України – 4,5%, Міністерством культури України – 2,3%). Решта фінансових посередників контролювали лише 3,8% коштів Державного бюджету, спрямованих на освіту [11, с. 8]. В структурі приватного сектору можемо спостерігати значне скорочення частки домогосподарств

(з 23,5% до 13,9%), що можна пояснити різними причинами, зокрема зменшенням народжуваності, навчанням дітей за кордоном тощо. Стабільно незмінною і низькою залишається частка витрат від приватних фірм та корпорацій, що є сигналом відсутності співпраці між бізнесом та освітою.

Не менш важливим аспектом аналізу є тенденції фінансового забезпечення окремих складових сфери освіти (рис. 3).

Найбільша частка витрат припадає на навчальні заклади, які забезпечують перший етап вищої освіти, початкову (дошкільну освіту) та середню. Їхня частка становить приблизно 40%, 30% та 25%, відповідно. Тенденція руху цих показників різна – поступове зростання видатків на початкову освіту, зниження на вищу та відносно стабільний тренд витрат на середню освіту. Для забезпечення підготовки аспірантів і докторантів витрачається в середньому 1,5% від загальних витрат на сферу освіти. Так само невеликий відсоток витрат розподіляється на спеціальну середню освіту.

Аналіз фінансування за рівнями освіти свідчить, що початкова освіта більшою мірою утримується з місцевих бюджетів

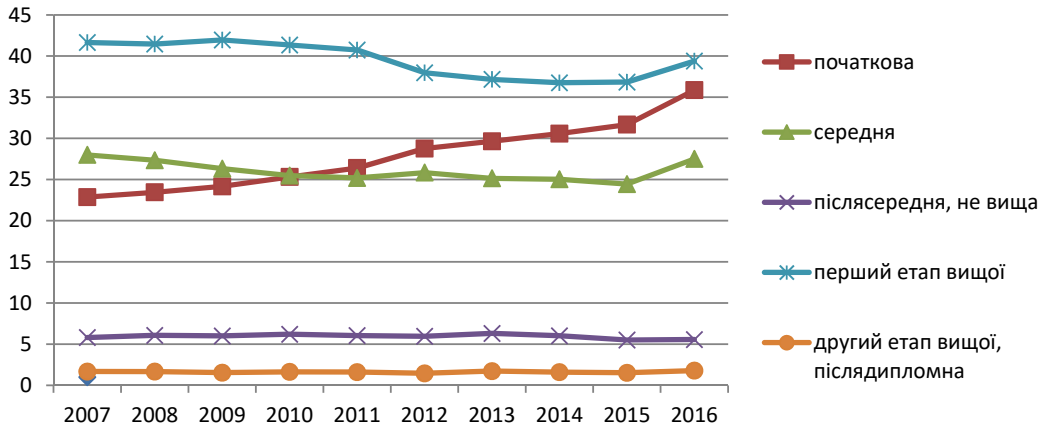

Рис. 3. Розподіл загальних витрат на освіту за рівнями освіти у 2007–2016 рр., % від загальних витрат

* Побудовано на основі [10].

із незначним внеском домогосподарств. Фінансування середньої освіти також здійснюється переважно за рахунок коштів місцевих бюджетів. Витрати на заклади професійно-технічної освіти в основному фінансуються з державного бюджету. Раніше це відбувалося на центральному рівні, а останніми роками передано на місцеві бюджети. У сфері вищої освіти спостерігаємо найбільше витрат за рахунок державного бюджету та домогосподарств. Післядипломна освіта фінансується переважно за рахунок коштів домашніх господарств та органів державної влади. Отже, основним джерелом фінансування початкової, середньої та післясередньої освіти є кошти органів місцевої влади та в незначному обсязі – кошти домогосподарств. Вища та післядипломна освіта фінансується органами державного управління та за рахунок коштів приватних осіб (домогосподарств).

Вважаємо за необхідне розглянути витрати державного сектору в структурі загальних витрат як частки у зведеному, державному та місцевих бюджетах у 2007–2016 рр. (рис. 4) та їх частку у ВВП (рис. 5).

Динаміка показників на рис. 4–5 вкотре підтвердила вищевизначений факт, що найбільша питома вага видатків здійснюється з місцевих бюджетів і на кінець 2017 р. становила 27,9%. У Державному бюджеті України питома вага видатків на освіту поступово знижувалася за аналізований період – з 11,5% у 2007 р. до 7,3% у 2017 р. У Зведеному бюджеті України частка освітніх витрат коливається в межах 16–22%. Аналіз відсоткового показника на рис. 5 свідчить про піковий 2010 р., після якого за усіма бюджетами спостерігаємо зниження частки. Показник ВВП слід корегувати на частку тіньової економіки, тому реальні значення можуть бути ще меншими.

Розглядаючи показники бюджету, важливо дати оцінку динаміки відсотка виконання бюджетного плану за видатками на освіту (рис. 6). Дані рис. 6 свідчать, що виконання бюджетів перебувало на приблизно однаковому рівні до 2012 р., після якого відбувалися різні коливання, зумовлені різноманітними причинами, в тому числі військовими діями в країні. Показник виконання бюджету деякі науковці відносять до показників ефективності,

ДЕРЖАВНІ ТА МІСЦЕВІ ФІНАНСИ

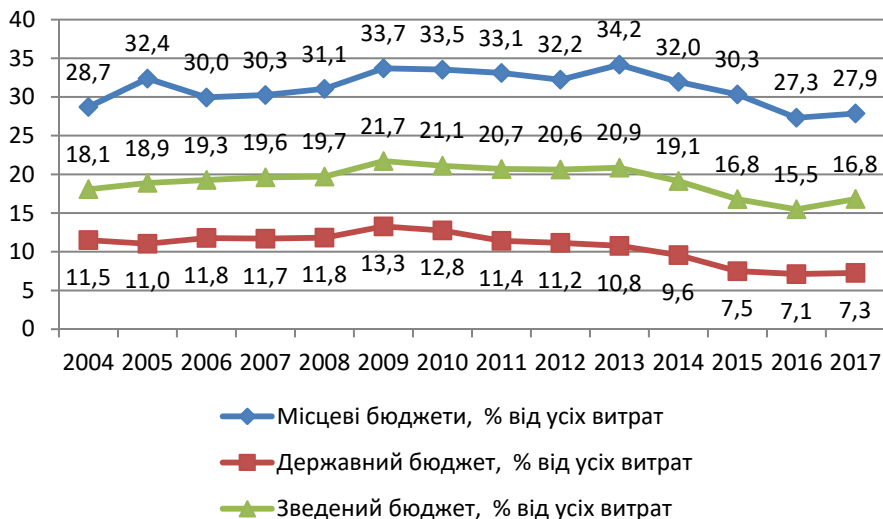

Рис. 4. Частка витратів на освіту у зведеному, державному та місцевих бюджетах у 2007–2016 рр., % від загальних витратів*

* Побудовано на основі [13].

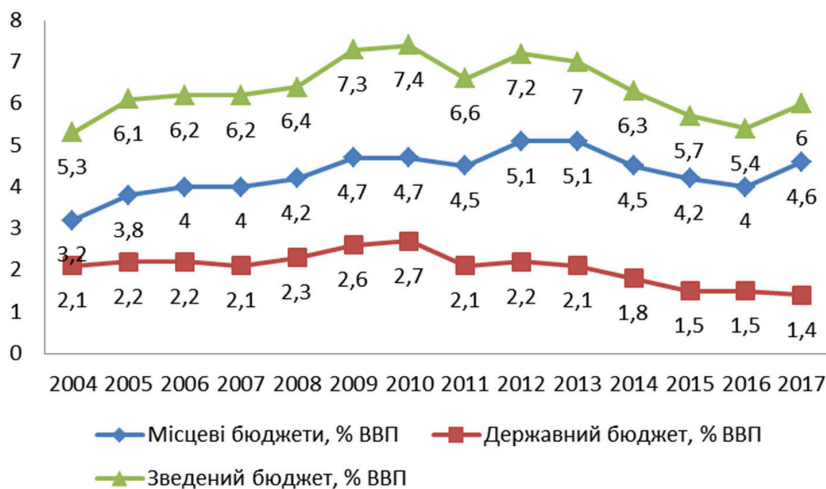

Рис. 5. Частка витратів на освіту у зведеному, державному та місцевих бюджетах у 2004–2017 рр., % від ВВП*

* Побудовано на основі [13].

але ми переконані, що це – лише результат налагодженого механізму обліку та звітності. Хоча, з іншого боку, це – важливий показник для аналізу ефективності сфери функціонування та її фінансового забезпечення.

Для забезпечення сталого економічного зростання питання ефективності й економічної результативності державної політики щодо освіти набуває особливого значення. Для цього важливо дати оцінку ефективності освітніх витрат з державного бюджету

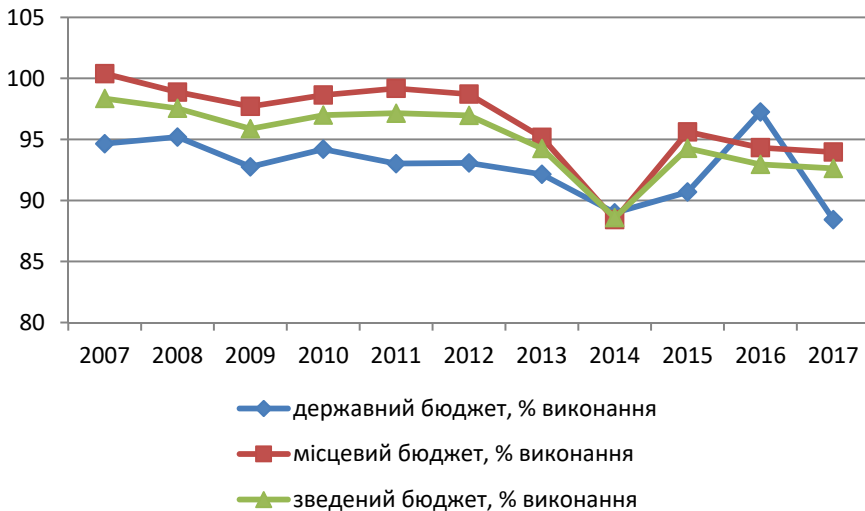

Рис. 6. Динаміка виконання витрат бюджету на освіту у 2007–2016 рр., % виконання плану*

* Побудовано на основі [14].

країни. Для цього доцільним є використання економіко-математичних методів, що стане наступним етапом нашого дослідження. Окрім того, результатом подальших досліджень стане формалізація рівнянь, де як ендогенні змінні фігуруватимуть певні показники фінансування освітньої сфери. Тобто метою є формалізація фінансових правил в сфері освіти у вигляді рівнянь, які дадуть можливість чітко зафіксувати, про які макро-економічні змінні йдеться та яким об'єктивно є характер зв'язків між ними.

Висновки. Фінансування освіти є важливим питанням на порядку денному різних країн, особливо в умовах бюджетного дефіциту. Останнім часом все частіше виникають дискусії щодо ефективності фінансового механізму в сфері освіти, визначення сильних і слабких сторін національних систем фінансування в різних країнах світу, в тому числі і в Україні.

Результати аналізу статистичних даних у 2004–2016 рр. щодо фінансового забезпечення сфери освіти засвідчили, що:

- відбувається поступове збільшення витрат на сферу освіти, а їх частка у ВВП перебуває на рівні середнього показника у країнах ОЕСР, хоча й існує тенденція до зниження цієї частки;
- основним джерелом фінансування сфери освіти є державні кошти, серед яких найбільша частка припадає на місцеві бюджети, які, наприклад, у 2016 р. в 2,6 раза перевищували кошти державного бюджету.
- у структурі фінансування освіти приватним сектором спостерігаємо значне скорочення частки домогосподарств та стабільно низьку частку витрат від приватних фірм і корпорацій;
- найбільшу частку витрат здійснюють навчальні заклади першого етапу вищої освіти та початкової освіти;
- фінансування закладів дошкільної освіти відбувається за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів, а також частково приватного сектору; фінансування середньої та післясередньої освіти здійснюється, в основному, за ра-

хунок коштів місцевих бюджетів; вища та післядипломна освіта фінансується органами державного управління та за рахунок коштів приватних осіб (домогосподарств).

Гострим є питання оптимізації рівнів та джерел фінансування усіх ланок освіти. Встановлення фінансових правил створить середовище, яке не буде обмежувати конкуренцію у сфері освітніх послуг. Йдеться про фінансування з державного бюджету ефективних приватних закладів освіти, орієнтацію на показники результативності при визначенні обсягів фінансування, поширення пільгових кредитів на освіту тощо. Розробка правил передбачає створення певної системи індикаторів та визначення їх порогових значень. Завдяки цьому створюються кількісні орієнтири для діяльності урядів, контролю цієї діяльності та підстави для формування певних очікувань.

Список використаних джерел

1. Каленюк І.С. Проблеми удосконалення фінансово-економічного управління системою освіти / І.С. Каленюк // Вісник Київського Національного університету технологій та дизайну. – 2013. – № 5. – С. 172–178.
2. Варналій З.С. Фінансове забезпечення вищих навчальних закладів України – справа державна (присвячено пам'яті Т.М. Боголіб) / З.С. Варналій // Економічний вісник університету. – Переяслав-Хмельницький, 2018. – Вип. 36/1. – С. 9–17.
3. Касьянов Г. Освітня система України 1990–2014. Аналітичний огляд / Г. Касьянов // Благодійний фонд "Інститут розвитку освіти". – К. : ТАКСОН, 2015. – 52 с.
4. Бахрушин В. Українська освіта у європейському вимірі: Деякі дані [Електронний ресурс] / В. Бахрушин. – Режим доступу : <http://education-ua.org/ua/tsifri-i-fakti/668-ukrajinska-osvita-u-evropejskomu-vimiri-deyaki-dani>
5. Козарезенко Л.В. Соціально-економічна ефективність функціонування сфери освітніх послуг : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.03 / Л.В. Козарезенко ; Київ. нац. екон. ун-т імені Вадима Гетьман. – К., 2010. – 21 с.
6. Аналітичний центр CEDOS [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.cedos.org.ua/>
7. Боголіб Т. Фінансове забезпечення освітньої галузі України: існуючі проблеми та перспективи їх вирішення / Т. Боголіб // Економіст. – 2015. – № 8. – С. 1–6.
8. Лебеда Т.Б. Вплив освіти на економічну динаміку в Україні / Т.Б. Лебеда // Економіка і прогнозування. – 2014. – № 4. – С. 110–121.
9. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.president.gov.ua/documents/3442013-15402>
10. Статистичні дані України. Розділ "Освіта" [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publosvita_u.htm.
11. Національні рахунки освіти України у 2016 році : Статистичний збірник [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publosvita_u.htm
12. DATA base World bank [Electronic resource]. – Access mode : <https://data.worldbank.org/>
13. Статистичні дані. Розділ "Відатки" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cost.ua/budget/expenditure/>
14. Виконання Державного бюджету / Державна казначейська служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>

References

1. Kaleniuk, I.S. (2013). Problemy udoskonalennia finansovo-ekonomichnoho upravlinnia systemoi osvity [Problems of improvement of

financial and economic management of the education system.]. *Visnyk Kyivskoho Natsionalnoho universytetu tekhnologii ta dyzainu – Bulletin of the Kiev National University of Technology and Design*, 5, 172–178 [in Ukrainian].

2. Varnalii, Z. S. (2018). *Finansove zabezpechennia vyshchyykh navchalnykh zakladiv Ukrainy – sprava derzhavna (prysviacheno pam'iaty T. M. Boholib) [Financial support of higher educational institutions of Ukraine – state affairs (dedicated to the memory of T. M. Bogolyub)]. Ekonomichnyi visnyk universytetu – Economic Bulletin of the University*, 36/1, 9–17 [in Ukrainian].

3. Kasianov, H. (2015). *Osvitnia systema Ukrainy 1990 – 2014. Analitychnyi ohliad [Educational system of Ukraine 1990–2014. Analytical review]*. Kyiv: TAKSON [in Ukrainian].

4. Bakhrushyn, V. (2016). *Ukrainska osvita u yevropeiskomu vymiri: Deiaki dani [Ukrainian education in European dimension: Some data]*. Available at: <http://education-ua.org/ua/tsifri-i-fakti/668-ukrajinska-osvita-u-evropejskomu-vimiri-deyaki-dani>.

5. Kozarenko, L. (2010). *Sotsialno-ekonomichna efektyvnist funktsionuvannia sfery osvitnikh posluh [Socio-economic efficiency of functioning of the sphere of educational services]*. (Thesis 08.00.03). Kyiv: KNEU [in Ukrainian].

6. *Analitychnyi tsentr CEDOS [CEDOS Analytical Center]*. Available at: <https://www.cedos.org.ua/>.

7. Boholib, T. (2015). *Finansove zabezpechennia osvitnoi haluzi Ukrainy: isnuvachi problemy ta perspektyvy yikh vyrishennia [Financial provision*

of the educational sector of Ukraine: existing problems and prospects for their solution]. *Ekonomist – Economist*, 8, 1–6 [in Ukrainian].

8. Lebeda, T. (2014). *Vplyv osvity na ekonomichnu dynamiku v Ukraini [The impact of education on economic dynamics in Ukraine]*. *Ekonomika i prohnozuvannia – Economics and Forecasting*, 4, 110–121 [in Ukrainian].

9. *Natsionalna stratehiia rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 roku [The National strategy for the development of education in Ukraine until the year 2021]* Available at: <https://www.president.gov.ua/documents/3442013-15402>.

10. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukraieiny [State Statistics Service of Ukraine]*. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publosvita_u.htm.

11. *Natsionalni rakhunky osvity Ukrainy u 2016 rotsi: Statystychnyi zbirnyk [National accounts of education of Ukraine in 2016: Statistical collection]*. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publosvita_u.htm.

12. *DATA base World bank*. Available at: <https://data.worldbank.org/>

13. *Statystychni dani. Rozdil “Vydatky” [Statistical data. The section “Expenditures”]*. Available at: <http://cost.ua/budget/expenditure/>.

14. *Vykonannia Derzhavnogo biudzhetu [Implementation of the State Budget]*. Available at: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>.

Стаття надійшла до редакції 03.09.2018.